

seizure order with an indication that the protocol should specify the following: the participants to this procedural action, the manner in which they familiarize themselves with the order, the procedure for executing the order and recording this activity.

Keywords: *seizure of property, inviolability of property rights, subjects of seizure of property, preliminary seizure of property, execution of a property seizure order.*

УДК 343.985.7:343.615:343.226

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-270-277

Юлія КОМАРИНСЬКА®

кандидат юридичних наук, доцент
(Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна)

ЗАСАДИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВOPУРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ, УЧИНЕНИХ ІЗ ВОРОЖИХ МОТИВІВ

Розглянуто криміналістичні конструкції, що утворюються під час вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. Такі конструкції сформовані відповідно до законодавчо визначених форм домашнього насильства та обумовлені мотивом ворожості. Аналіз слідчої та судової практики дозволив виокремити найбільш поширені кримінальні правопорушення цієї категорії, визначити слідчі ситуації початкового етапу розслідування та запропонувати криміналістичні технології вирішення завдань досудового розслідування. Акцентовано увагу на тому, що з ворожих мотивів кримінальні правопорушення вчиняють як особи, які систематично чинять домашнє насильство, так і особи, які є потерпілими від домашнього насильства, в окремих випадках – його свідками.

Ключові слова: *слідчі ситуації, досудове розслідування, злочин, кримінальний проступок.*

Постановка проблеми. Ворожі мотиви є найбільш поширеними у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із домашнім насильством, що ініціюють не лише агресивну поведінку, а й посилюють бажання зруйнувати, знищити чи покалічити іншу людину. Кримінально-протиправний мотив можна визначити як емоційні, психологічні та матеріальні потреби, що спонукають поведінку особи та задовольняються нею. Визначення мотиву не приймається безпосередньо, оскільки неможливо прочитати думки будь-якого кримінального правопорушника, а зізнання щодо мотивації не є надійними без підтвердження. Мотиви найбільш достовірно виводяться міркуваннями з фактів, виявлених під час розслідування.

Особливістю досудового розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень є те, що, керуючись ворожими мотивами, їх вчинюють як особи, які систематично чинять насильство щодо членів своєї родини (в тому числі співмешканців), так і особи, стосовно яких вчиняється домашнє насильство, та особи, які є його свідками [1].

Мотив або мотиви, очевидні під час огляду місця події, потребують вивчення та інтерпретації доказами. Вони використовуються для виконання непрямої оцінки одного моменту або серії пов'язаних моментів. Мотиви кримінальної протиправності фіксуються в часі стосовно конкретної події, тобто вони вже відбулися і не зміняться. Мотиви кримінальних правопорушень бувають загальними і тематичними [2]. Як правило, у зазначеній категорії кримінальних правопорушень загальним мотивом виступає прагнення встановлення та підтримання панівного становища одним із членів сім'ї, окремим (тематичним) мотивом може виступати будь-який привід, що змусить особу, яка чинить насильство, сумніватися у своїй владі (ревнощі, неузгодженні з ним зустрічі з колегами чи друзями, непокора тощо), а у разі вчинення кримінального правопорушення особою, яка є потерпілою від домашнього насильства, окремим

© Ю. Комаринська, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1747-1816>

ubk2006@ukr.net

мотивом буде бажання припинити його.

Враховуючи складний, агрегатний характер кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, необхідним є визначення криміналістичних конструкцій перебігу насильницьких подій та виникнення відповідної слідової інформації, що сприятиме реалізації слідчим відповідних криміналістичних технологій розслідування.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Питанням криміналістичного забезпечення досудового розслідування різного роду кримінальних правопорушень присвячені дослідження багатьох науковців, зокрема, роботи В. Бахіна, В. Весельського, В. Журавля, А. Іщенка, Н. Клименко, В. Коновалової, Є. Лук'янчикова, М. Салтєвського, І. Пирого, В. Плетенця, В. Тіщенко, К. Чаплинського, С. Чернявського, Ю. Черноус, В. Шепітька та ін. Так, питання розслідування домашнього насильства досліджували І. Ботнаренко, І. Гловюк, Т. Іщенко, Р. Кифлюк, О. Пчеліна, Ю. Слухасько тощо. Однак питання криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, на сьогодні залишається малодослідженим.

Метою статті є виокремити найбільш поширені кримінальні правопорушення, що вчиняються у зв'язку з домашнім насильством, шляхом їх аналізу визначити криміналістичні конструкції таких кримінально-протиправних дій, окреслити слідчі ситуації початкового етапу розслідування та запропонувати криміналістичні технології вирішення завдань досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що домашнє насильство має тривалий умисний характер, йому притаманні відповідні стадії формування насильницьких дій, посилення агресивної поведінки, то і предмет безпосереднього посягання з часом змінюється – трансформується у найбільш небезпечний для життя особи.

Н. Довгань-Бочкова ототожнює поняття насильства і впливу, пояснюючи, що відповідно до Великого тлумачного словника української мови [3] вплив – це дія, котру певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета [4, с. 205]. Автор уточнює, що під впливом слід розуміти застосування на шкоду людині (її життю, здоров'ю, у тому числі психічному, або свободі) будь-яких об'єктів та явищ навколишнього середовища (механічних, фізичних, хімічних, біологічних, психічних та ін.). Однак із тим, що насильство може полягати у впливі на психіку людини, погоджуються не всі науковці.

Як зазначила Л. Наконечна [5], психіка хоча і становить одну з важливих функцій людського організму, проте не є фізіологічною. Особливий характер психічної сфери дає підстави вважати, що предметом насильства психіка бути не може. Вона є предметом психічного впливу [5, с. 61]. Важко погодитися з таким твердженням, зважаючи на те, що в більшості випадків застосування насильства спрямоване одночасно як на тіло потерпілого, так і на його психіку.

Крім того, Л. Наконечна у своїй дефініції поняття насильства вказує, що воно спричиняє чи може спричинити фізичну та (або) психічну шкоду людині [5, с. 61]. Складно уявити собі ситуацію заподіяння психічної шкоди без впливу на психіку людини. Крім того, зважаючи на органічний взаємозв'язок, що існує між організмом людини та її психікою, варто зауважити, що фізичне насильство завжди супроводжується травмами психічного характеру (за винятком випадків, коли фізичну травму заподіюють людині, яка перебуває в непритомному стані, наприклад, під наркозом). Отже, фізичне насильство саме собою є своєрідним джерелом інформації, що травмує психіку [4, с. 188].

Досліджуючи предмет посягання у кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із домашнім насильством, що вчиняються з ворожих мотивів, слід пам'ятати, що насильницькі дії направлені як на фізичне, так і психологічне здоров'я.

З огляду на зазначене та результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень можливим є виокремлення криміналістичних конструкцій, що ґрунтуються на поєднанні форм домашнього насильства, котрі передують вчиненню іншого кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, вчиненого з ворожих мотивів. Розуміння таких криміналістичних конструкцій дозволяє слідчому на початковому етапі розслідування створити уявну модель події, визначити та зафіксувати необхідну слідову інформацію, котра підтверджувала б факти систематичності декількох

форм домашнього насильства, встановити можливих свідків, спланувати та кваліфіковано організувати досудове розслідування загалом. Отже, такими криміналістичними конструкціями є: психологічне + фізичне – 82 %, психологічне + фізичне + сексуальне – 18 %.

Проведене анкетування практичних працівників НПУ (підрозділів досудового розслідування та превенції) дало можливість виокремити кримінальні правопорушення, що відповідають визначеним криміналістичним конструкціям та вчиняються особою, яка чинить домашнє насильство. Переважно це: умисне тілесне ушкодження різного ступеня тяжкості (ст. 121–125 КК України) – 85 %; побої і мордування (ст. 126 КК України) – 10 %; необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 128 КК України) – 25 %, звалтування (ст. 152 КК України) – 28 %, сексуальне насильство (ст. 153 КК України) – 23 %, примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України) – 11 %, вбивство (ст. 115–119 КК України) – 43 %; жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК України) – 2 %.

У майже 95 % випадків такі дії поєднані з кримінальними проступками, такими як: погроза вбивством (тільки ч. 1 ст. 129 КК України); примушування до вступу в статевий зв'язок (тільки ч. 1, 2 ст. 154 КК України); порушення недоторканності житла (тільки ч. 1 ст. 162 КК України); порушення недоторканності приватного життя (тільки ч. 1 ст. 182 КК України); погроза знищення майна (ст. 195 КК України); невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників (ст. 390-1 КК України).

Кримінальні правопорушення, що вчиняються з ворожих мотивів особою, яка є потерпілою від домашнього насильства або його свідком, у 97 % не мають криміналістичних конструкцій та виявляються у застосуванні фізичної сили. Це умисне тілесне ушкодження різного ступеня тяжкості (ч. 1 ст. 121, ч. 1 ст. 122, ст. 123–125 КК України) – 85 %, умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони (ст. 118 КК України) – 15 %.

Для організації та планування розслідування такого роду кримінальних правопорушень потрібен синергізм методик розслідування кожного з видів кримінальних правопорушень, що об'єднані єдиним мотивом.

Саме тому ефективним із практичної точки зору (за результатами анкетування практичних працівників НПУ) та з огляду на аналіз думок науковців [7; 8; 9] є ситуаційний підхід у вирішенні завдань досудового розслідування, що реалізується у поєднанні аналітичних здібностей та практичного досвіду слідчого. З цією метою необхідним є визначення слідчих ситуацій, притаманних кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством, зокрема тих, що вчиняються з ворожих мотивів.

Відразу необхідно зазначити, що початкові слідчі ситуації зазначеної категорії кримінальних правопорушень у переважній більшості (84 %, за результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень) характеризуються відсутністю інформації про зв'язок окремого кримінального правопорушення (вбивство, тілесне ушкодження тощо) з домашнім насильством. Такий зв'язок встановлюється вже після проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій, а саме після огляду місця події та допиту потерпілого, в разі несмертельних випадків та допиту підозрюваного, в разі наявності інформації про нього.

З метою якісного аналізу та визначення слідчих ситуацій досліджуваного виду кримінальних правопорушень корисним буде дотримуватися усталених у криміналістиці їхніх функцій та методико-криміналістичних властивостей. Зважаючи на це, доречним буде передусім виокремити такі слідчі ситуації:

I. Інформація про зв'язок вчиненого кримінального правопорушення та домашнього насильства встановлена під час надходження інформації про кримінальне правопорушення або під час початкових слідчих (розшукових) дій;

II. Інформація про зв'язок вчиненого кримінального правопорушення та домашнього насильства встановлена під час надходження інформації та першопочаткових слідчих (розшукових) дій відсутня.

Так, перша категорія слідчої ситуації характеризується надходженням інформації до підрозділів поліції від потерпілої особи або свідків, які повідомляють, що вчиненню кримінального правопорушення передувало домашнє насильство.

Такого роду ситуації характеризуються наявністю майже повної кількості

криміналістично значущої інформації. Особи потерпілого та правопорушника відомі з перших кроків розслідування; наявна інформація про механізм вчинення кримінального правопорушення, час та місце вчинення, знаряддя, що були використанні, мотиви, що спонукали особу до певних дій. У 82 % випадків особи не перешкоджають розслідуванню, відсутнє приховування кримінального правопорушення (не намагаються спотворити або знищити слідову картину, повідомляють всю інформацію про подію, не приховують події, що передували настанню кримінальних наслідків, тощо).

Основними напрямками розслідування у таких випадках є уточнення всіх обставин події, встановлення та фіксація під час огляду місця події доказової інформації, що підтверджує не лише кримінальне правопорушення, про яке повідомлено, а й докази існування домашнього насильства. Відповідно, наступними невідкладними слідчими (розшуковими) діями будуть допит та освідчення.

На наступному етапі розслідування потребують отримання та вивчення свідчення медичних працівників та письмові докази – медична документація, де відображені попередні факти насильницьких дій, а саме їхні наслідки; призначаються судово-медичні та криміналістичні експертизи, що підтверджують (спростовують) показання як правопорушника, так і свідків; проводиться перевірка за криміналістичними обліками та обліками про адміністративні правопорушення; для перевірки та підтвердження механізму події проводиться слідчий експеримент (за даними опитування практичних працівників, у 83 % проваджень).

Під час невідкладних слідчих (розшукових) дій, таких як огляд місця події та допит, навіть коли зв'язок вчиненого кримінального правопорушення з домашнім насильством не приховується, слідчий повинен пам'ятати, що потерпілі від домашнього насильства мають психологічні особливості, такі як замкнутість, небажання спілкуватися, розповідати про тривалість та ступінь вчинення насильницьких дій проти них. Тому виникають складнощі в отриманні доказів, що підтверджують такий зв'язок. Особливо коли місцем вчинення є невеликі територіальні громади, сільська місцевість, яким притаманна стигматизація жертв домашнього насильства [10].

Так, науковці з Гонконгу зазначають, що навіть після повідомлення про випадки насильства жертви неохоче розказують подробиці конфліктів, завжди важко змусити їх розкрити таку делікатну проблему, особливо якщо потерпілий раніше про це не заявляв [11]. Особи, які потерпають від систематичного насильства, мають проблеми з настроєм, включно з психосоматичними або депресивними симптомами, а також суїцидальними думками [11]. Навіть коли потерпілі зазнають травм, звертаючись до закладів охорони здоров'я, вони не повідомляють, що травми були отримані в результаті домашнього насильства [12].

Слід зазначити, що зібрана доказова база слугує не лише доказами у судовому провадженні, а й інструментами для отримання інформації від потерпілого під час вербальних процесуальних дій, котрі дозволяють активізувати спогади, викрити інформацію, що замовчується, збудувати логічність дій учасників кримінального правопорушення.

Зважаючи на зазначене, такого роду слідчі ситуації доречно поділити ще на дві окремі підгрупи: ті, під час яких відбувається протидія розслідуванню з боку потерпілого від домашнього насильства (конфліктні); ті, коли всі учасники кримінального правопорушення сприяють розслідуванню, надаючи всю необхідну інформацію (сприятливі слідчі ситуації).

Так, у 17 % випадків потерпілі від домашнього насильства (дані вивчення кримінальних проваджень), які вчинили кримінальне правопорушення без летальних наслідків, бояться помсти свого кривдника, замовчують інформацію, звинувачують себе або вказують на вчинення кримінальних дій з необережності. У таких випадках інформацію про подію, що сталася, повідомили свідки, які, в свою чергу, надали інформацію і про події, що їй передували. Окрім інформації про безпосереднє кримінальне правопорушення, вивченню підлягає попередній протиправний досвід учасників події, а саме: притягнення їх до кримінальної або адміністративної відповідальності. Звертати увагу необхідно не лише на попередні випадки домашнього насильства, а й на такі правопорушення, як знущання над тваринами, незаконне придбання, зберігання, передача або продаж вогнепальної мисливської чи холодної зброї, випадки булінгу тощо.

Випадкам, коли особою правопорушника виступає той, хто є особою, яка чинить

домашнє насильство, притаманне поєднання кримінальних проступків (погроза вбивством, знищення майна, порушення недоторканності житла та приватного життя, невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників) та злочинів, як-от: жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК України) – 2 %; умисне тілесне ушкодження різного ступеня тяжкості (ст. 121–125 КК України) – 49 %; побої і мордування (ст. 126 КК України) – 10 %; вбивство (ст. 115 КК України) – 39 %.

У таких випадках інформація про вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного із домашнім насильством, у 72 % (відповідно до матеріалів кримінальних проваджень) надходить від потерпілих, у 7 % – від свідків (сусіди, родичі, друзі тощо), у 21 % – від різних урядових та неурядових організацій (медичні заклади, реабілітаційні центри тощо).

Відповідно такі ситуації також поділяються на дві категорії – сприятливі (коли підозрюваний не заперечує своєї провини – 46 % від вивчених кримінальних проваджень) та несприятливі (54 % відповідно). У сприятливих ситуаціях підозрюваний зазвичай перебуває у нетверезому стані та після вчинення ним кримінально-караних дій визнається працівникам поліції у своїй протиправній діяльності, пояснюючи свої дії тривалістю неприязних стосунків між ним та потерпілим.

За результатами вивчення слідчої та судової практики можливим є твердження, що несприятливі слідчі ситуації притаманні випадкам вчинення тяжких кримінальних правопорушень (вбивство, побої та мордування). Також несприятливим є той факт, що і самі потерпілі (якщо це не вбивство) неохоче надають інформацію як про саму подію, так і про передумання їй домашнього насильства. В 11 % випадків потерпілі на початковому етапі розслідування мали бажання відмовитися від обвинувачень свого кривдника. Важливу роль у таких ситуаціях відіграє залучення до процесу досудового розслідування психолога.

Слідчі ситуації другої категорії, коли інформація про зв'язок вчиненого кримінального правопорушення та домашнього насильства під час надходження інформації та проведення першопочаткових слідчих (розшукових) дій відсутня, є більш складними. Доречним є поділ таких слідчих ситуацій, відповідно до етапу розслідування, на початкові, проміжні та кінцеві.

Початкові слідчі ситуації характеризуються наявністю інформації про виявлене кримінальне правопорушення та відсутністю інформації про передумання йому домашнього насильства. Зазвичай інформація про факт вчинення кримінального правопорушення надходить від випадкових свідків або родичів, або останні повідомляють про відсутність протягом тривалого часу потерпілого. Переважно інформація стосується вчинення таких кримінальних правопорушень, як: вбивство (ст. 115–117 КК України); доведення до самогубства (ст. 120 КК України); умисне тілесне ушкодження різного ступеня тяжкості (ст. 121–125 КК України); побої і мордування (ст. 126 КК України); катування (ст. 127 КК України); завідоме залишення без допомоги (ст. 135 КК України); незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК України); зґвалтування (ст. 152 КК України); сексуальне насильство (ст. 153 ККУ); примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України); злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України).

У таких слідчих ситуаціях для встановлення інформації про зв'язок кримінального правопорушення з домашнім насильством необхідним є не лише проведення низки процесуальних дій, а і здійснення складної розумово-логічної діяльності слідчим.

З огляду на тяжкість зазначених правопорушень, намагання приховати обтяжуючу обставину, а саме вчинення кримінального правопорушення у сімейному колі, стосовно членів родини, що має тривалий систематичний характер, такий зв'язок слідчий встановлює вже під час досудового розслідування. З метою встановлення доказової інформації про наявність домашнього насильства слідчий повинен виявити під час огляду місця події та обшукі ознаки домашнього насильства – це сліди фізичного насильства на тілі потерпілого, знаряддя, за допомогою яких вчинялися насильницькі дії, поламани меблі у приміщенні, аудіо-, відеозаписи погроз та знущань, смс-повідомлення, можливо, особисті щоденники потерпілого. Також такого роду інформацію отримують під час проведення допиту.

Типовими проміжними слідчими ситуаціями є:

1) наявна інформація, що свідчить про вчинення особою не лише виявленого кримінального правопорушення, а й домашнього насильства стосовно потерпілого;

2) наявна інформація про те, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, тривалий час потерпала від домашнього насильства, що чинилося потерпілим (переважно це факти вбивства, тілесних ушкоджень);

3) наявна інформація про те, що особою правопорушника виступає той, хто став свідком домашнього насильства та, намагаючись покласти край насильству та захистити потерпілого, вчинив кримінальне правопорушення;

4) наявна інформація про те, що особою правопорушника виступає жертва домашнього насильства, яка бере провину за вчинене на себе, захищаючи особу, яка, намагаючись покласти край насильству та захистити потерпілого, вчинила кримінальне правопорушення.

Типовими рисами таких слідчих ситуацій є: наявність інформації про особу правопорушника, яка, однак, свою причетність до події, в тому числі і до домашнього насильства, заперечує або переховується від поліції; потерпіла особа не відразу повідомляє про наявність фактів домашнього насильства (або є факт смерті потерпілого); слідова картина зазнає навмисних змін (спотворена правопорушником). Відповідно, процес досудового розслідування є трудомістким та потребує проведення майже всіх слідчих (розшукових) дій.

Висновки. Отже, встановлення ворожих мотивів дозволить змодельовати подію повністю, починаючи від зародження домашнього насильства та закінчуючи іншим кримінальним правопорушенням, а також установити їхній зв'язок. Відповідно, встановивши такий зв'язок, перед слідчим постає завдання виявити та закріпити докази систематичності насильства, що відбувалося у сімейному середовищі до настання більш тяжких кримінальних наслідків. Сприятиме цьому знання криміналістичних конструкцій, що притаманні такого роду кримінальним правопорушенням: психологічне насильство + фізичне насильство, психологічне насильство + фізичне насильство + сексуальне насильство.

Типовими слідчими ситуаціями під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, вчинених із ворожих мотивів, є:

I. Інформація про зв'язок вчиненого кримінального правопорушення та домашнього насильства встановлена під час надходження інформації про кримінальне правопорушення або під час початкових слідчих (розшукових) дій. Окремі слідчі ситуації зазначеної категорії поділяються на несприятливі – конфліктні (відбувається протидія з боку потерпілого від домашнього насильства або з боку особи, яка чинила домашнє насильство) та сприятливі – безконфліктні;

II. Під час надходження повідомлення про кримінальне правопорушення відсутня інформація про його зв'язок із домашнім насильством. У таких випадках у результаті проведення першочергових слідчих (розшукових) дій можливе виникнення слідчих ситуацій, що обумовлені наявністю інформації про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, а саме це може бути: особа, яка чинила домашнє насильство стосовно потерпілого; особа, яка тривалий час потерпала від домашнього насильства, що чинилося потерпілим; особа, яка була свідком домашнього насильства; особа, яка потерпала від домашнього насильства та яка бере провину за вчинене на себе, захищаючи особу, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Список використаних джерел

1. Комаринська Ю. Б. Мотиви вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. *Юридична психологія*. 2022. № 1 (30). С. 94–102. DOI : <https://doi.org/10.33270/03223001.94>.
2. Freeman J., Turvey V. E. Interpreting Offender Motive. *Criminal Profiling*. 2023. P. 517–547. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780128155837000162?via%3Dihub>.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Довгань-Бочкова Н. Домашнє насильство: аналіз об'єктивної сторони складу злочину. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. № 66. С. 187–197. DOI : <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2018.66.8151>.
5. Наконечна Л. А. Насильство як наскрізне кримінально-правове поняття : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 21 с. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/682>.

6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
7. Тищенко В. В. Слідчі ситуації в методиці розслідування злочинів: поняття, класифікація, значення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. № 22. С. 961–965.
8. Бахін В. П. Криміналістика. Проблеми та думки (1962–2002). Київ : Друкарня журналу «Охорона праці», 2002. 268 с.
9. Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підруч. Київ : Кондор, 2006. 588 с.
10. Комаринська Ю. Б. Вплив на досудове розслідування місця вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, в умовах воєнного стану. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 квіт. 2023 р.)*. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2023. С. 121–123. URL : <https://elar.naiu.kiev.ua/items/54e64c98-5fd5>.
11. Lam T. P., Chan H. Y., Piterman L. etc. Factors that facilitate recognition and management of domestic violence by primary care physicians in a Chinese context – a mixed methods study in Hong Kong. *BMC Family Practice*. 2020. Vol. 21. Issue 1. DOI : <https://doi.org/10.1186/s12875-020-01228-4>.
12. Costello K., Greenwald B. D. Update on Domestic Violence and Traumatic Brain Injury : A Narrative Review. *Brain Sciences*. 2022. Vol. 12. Issue 1. DOI:<https://doi.org/10.3390/brainsci12010122>.

Надійшла до редакції 10.05.2024
Прийнято до опублікування 20.05.2024

References

1. Komarynska, Yu. B. (2022) Motyvy vchynennia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh iz domashnim nasylystvom [Motives for committing criminal offenses related to domestic violence]. *Yurydychna psykholohiia*. № 1 (30), pp. 94–102. DOI : <https://doi.org/10.33270/03223001.94>. [in Ukr.].
2. Freeman, J., Turvey, B. E. (2023) Interpreting Offender Motive. *Criminal Profiling*, pp. 517–547. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/B9780128155837000162?via%3Dihub>.
3. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / uklad. i hol. red. V. T. Busel. Kyiv ; Irpin : VTF «Perun», 2005. 1728 p. [in Ukr.].
4. Dovhan-Bochkova, N. (2018) Domashnie nasylystvo: analiz obiektyvnoi storony skladu zlochyну [Domestic violence: analysis of the objective side of the composition of the crime]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna*. № 66, pp. 187–197. DOI : <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2018.66.8151>. [in Ukr.].
5. Nakonechna, L. A. (2016) Nasylystvo yak naskrizne kryminalno-pravove poniattia [Violence as a cross-cutting criminal-legal concept] : avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Lviv : LvDUVS. 21 p. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/682>. [in Ukr.].
6. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].
7. Tishchenko, V. V. (2004) Slidchi sytuatsii v metodytsi rozsliduvannia zlochyнуv: poniattia, klasyfikatsiia, znachennia [Investigative situations in crime investigation methods: concept, classification, meaning]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. № 22, pp. 961–965. [in Ukr.].
8. Bakhin, V. P. (2002) Kryminalistyka. Problemy ta dumky (1962–2002) [Criminalistics. Problems and opinions (1962–2002)]. Kyiv : Drukarnia zhurnalu «Okhorona pratsi». 268 p. [in Ukr.].
9. Saltevskiy M. V. (2006) Kryminalistyka (u suchasnomu vykladі) [Forensics (in a modern presentation)] : pidruch. Kyiv : Kondor. 588 p. [in Ukr.].
10. Komarynska Yu. B. (2023) Vplyv na dosudove rozsliduvannia mistisia vchynennia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh iz domashnim nasylystvom, v umovakh voiennoho stanu [Impact on the pre-trial investigation of the place of commission of criminal offenses related to domestic violence under martial law]. *Kryminalne sudochynstvo: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku : materialy vseukr. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 28 kvit. 2023 r.)*. Kyiv : Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav, pp. 121–123. URL : <https://elar.naiu.kiev.ua/items/54e64c98-5fd5>. [in Ukr.].
11. Lam, T. P., Chan, H. Y., Piterman, L. etc. (2020) Factors that facilitate recognition and management of domestic violence by primary care physicians in a Chinese context – a mixed methods study in Hong Kong. *BMC Family Practice*. Vol. 21. Issue 1. DOI : <https://doi.org/10.1186/s12875-020-01228-4>.
12. Costello, K., Greenwald, B. D. (2022) Update on Domestic Violence and Traumatic Brain Injury : A Narrative Review. *Brain Sciences*. Vol. 12. Issue 1. DOI : <https://doi.org/10.3390/brainsci12010122>.

ABSTRACT

Yuliia Komarinska. Principles of investigation of criminal offenses related to domestic violence committed with hostile motives. The article examines forensic constructions that arise during the commission of criminal offenses related to domestic violence. Such constructions are formed in accordance with the legally defined forms of domestic violence and are conditioned by the motive of hostility. The analysis of investigative and judicial practice made it possible to single out the most

common criminal offenses of this category, to determine the investigative situations of the initial stage of the investigation, and to propose forensic technologies for solving pre-trial investigation tasks. Attention is focused on the fact that both persons who systematically commit domestic violence and persons who are victims, and in some cases witnesses, of domestic violence commit criminal offenses with hostile motives.

Hostile motives are most common in domestic violence criminal offenses, initiating not only aggressive behavior, but also a desire to destroy, destroy, or maim another person. Criminally illegal motive can be defined as emotional, psychological and material needs that motivate and are satisfied by the behavior of a person. In criminal offenses related to domestic violence committed with hostile motives, it should be remembered that violent actions are aimed at both physical and psychological health. The organization and planning of the investigation of criminal offenses related to domestic violence requires the synergy of investigation methods of each type of criminal offense united by a single motive. The collected evidence base serves not only as evidence in court, but also as tools for ensuring pre-trial investigation tactics.

Keywords: *investigative situations, pretrial investigation, crime, criminal misdemeanor.*

УДК 343.985.7:343.131:344.13

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-2-277-284

Леся ПАТИК[©]

кандидат юридичних наук, доцент

Андрій ПАТИК[©]

кандидат юридичних наук, старший дослідник

Анна МИРОВСЬКА[©]

кандидат юридичних наук, доцент

*(Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна)*

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТІВ В ОГЛЯДІ МІСЦЯ ВЧИНЕННЯ ВОСННОГО ЗЛОЧИНУ

Розглянуто питання участі спеціалістів різних галузей в огляді місця вчинення воєнного злочину. Встановлено, що це такі спеціалісти: працівники пожежно-рятувальних підрозділів Державної служби з надзвичайних ситуацій, спеціалісти-вибухотехніки/сапери ЗСУ, кінологи зі службово-пошуковими собаками, психологи, спеціалісти-криміналісти, спеціалісти з питань застосування ракетних військ та артилерії, військової авіації, оператори безпілотних літальних апаратів, судово-медичні експерти та ін. Встановлено роль кожного з них у збиранні криміналістично значущої інформації для формування належної кількості доказів у суді. Наголошено на важливості залучення до огляду мобільних ДНК-лабораторій для швидкої ідентифікації тіл чи решток загиблих осіб.

Ключові слова: *огляд, огляд місця вчинення воєнного злочину, спеціаліст-криміналіст, вибухотехнік, сапер, кінолог, судово-медичний експерт, психолог.*

Постановка проблеми. З початку повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави поліція почала фіксувати низку воєнних злочинів. Так, відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора за 2022 р. було обліковано 60 387 порушень законів та звичаїв війни (ст. 438 КК України), за 2023 р. – 60 994, а за січень-квітень 2024 р. вже обліковано 8569 таких злочинів [1]. Наведені цифри надзвичайно великі, і кожен кримінальний протиправний випадок вимагає

© Л. Патик, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3698-4799>

Lesya_rob@ukr.net

© А. Патик, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2820-0250>

zikfryd@ukr.net

© А. Мировська, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5714-1873>

a.mirovskaya@ukr.net